

Žaks Liserāns
AKLUMS – JAUNS PASAULES REDZĒJUMS

Šeit ir mans stāsts: es esmu redzējis, redzējis ar savām acīm līdz astoņu gadu vecumam. Kopš vairāk kā 35 gadiem esmu akls, pilnīgi akls. Es zinu, ka šis apstāklis, šī pieredze ir mana vislielākā laime.

Es zinu arī, ka uz to var teikt: Tie ir tikai vārdi; tas ir tikai poētisks izskaistinājums; tā ir mierinoša pasaka; tā ir mistifikācija; tā ir lepnuma sacelšanās pret likteni. Bet tas viss neattiecas uz mani. Es pārāk labi zinu, ka neesmu šo laimi izcīnījis; tā man tika uzdāvināta un, proti, ļoti dabiskā ceļā. Es zinu arī, ka tā nav mana privilēģija, mans īpašums, bet gan dāvana, kas man katru dienu no jauna jāsaņem un ko var saņemt visi aklie katrs savā veidā.

Lai man tiek piedots, ka es sāku ar šādu ticības apliecinājumu, bet es nezinu neko svarīgāku, ko var pateikt par aklumu. Es domāju par garīgo un praktisko palīdzību, ko šis apliecinājums var sniegt tiem, kuri tam pievienosies.

Un tagad es stāvu kāda principiāla jautājuma priekšā: ko mums nozīmē mūsu redze? Kam mums kalpo redze? Un es ievēroju, ka neviens uz to nopietni neatbild, ne redzošie, ne aklie.

Šī klusēšana ir pavisam dabiska. Kādēļ jautāt par kaut ko, kas cilvēkam pieder: dzīvība, redze?

Redzošie par to vispār nedomā. Viņiem redze ir vienkāršs akts, neapstrīdams īpašums. Viņi gan akceptē filosofu brīdinājumu: sargieties no maņu ilūzijām! Un it sevišķi: sargieties no acu ilūzijām! Taču šeit netiek vainota redze, bet tās lietošanas veids. Kurš gan grib ievērot citu brīdinājumu: aizver acis, ja tu gribi redzēt!

Aklie varētu uzdot sev šo jautājumu, bet viņi neuzdrošinās to darīt. Viņi netic, ka viņiem uz to ir tiesības. Viņiem ir gan dažas atbildes uz to, bet viņi tās slēpj, pat paši no sevis. Viņi apglabā dziļi zemapziņā to, kas viņiem šķiet esam vienkārši sapņi. Kas attiecas uz acīm, viņi turas pie redzošo viedokļiem, kurus tie viņiem ik dienas iestāsta. Mēs redzam šeit smagu sabiedrības spiedienu uz viņiem.

Kāda vērtība piemīt redzei? Mēģināsim atrast atbildi.

Redze ir vērtīga maņa. Tie, kuriem tā tiek atņemta, labi to zina. Bet pirmām kārtām redze ir praktiska maņa. Redze ļauj mums orientēties formās un attālumos. Tā iztaisa no katra priekšmeta kaut ko lietderīgu vai vismaz lietojamu.

To var izjust kā mūsu roku pagarinājumu, kā papildus prasmī. Pateicoties savām acīm mēs ejam tālāk; mēs apgūstam lielāku Visuma daļu; mēs varam darboties arī tur, kur vairs nesniedzas mūsu rokas un kājas.

Ar savām acīm mēs varam vienlaicīgi uztvert vairākas lietas. Lietojot tās, nav nepieciešams iepazīt priekšmetus katru par sevi, mērīt lietas ar sava ķermeņa mēru. Acis palīdz mums gūt dažu labu uzvaru pār laiku un telpu. Un galvenā redzes priekšrocība ir tā, ka tā nostāda mūs pasaules, kas ir daudz lielāka par mums pašiem, viduspunktā.

Bet vai šai priekšrocībai nepiemīt kāda instrumenta vai pat darbarīka īpašības? Priekšrocības no tā ir acīmredzamas, bet vai tās nav pilnīgi atkarīgas no tā, kā cilvēks to lieto? Īsāk, vai redzei piemīt pašas spēks, vai tā ir tikai darbarīks?

Redze ir ļoti vērtīgs darbarīks, un aklie, kuriem tās nav, cieš smagu zaudējumu. Un tomēr tas ir tikai darbarīks un tādēļ var tikt aizvietots. Šeit mums noteikti ir viens no lielākajiem jutekliskās pieredzes iespēju dārgumiem, proti, tas fakts, ka nav neviena darbarīka, kas būtu vienreizējs un neaizvietojams. Jebkura maņa var ieņemt citas vietas, ja tā tiek izmantota visā savā pilnībā.

Bet tagad mums ir liela problēma sakarā ar redzi, proti, redze ir virspusēja maņa.

Parasti saka, ka redze pietuvina mums priekšmetus. Protams, tā ļauj mums orientēties telpā. Bet kuru daļu no priekšmetiem tā mums pietuvina? Tā veido attiecības starp mums un priekšmetu virspusi. Ar acīm mēs staigājam ap mēbelēm, kokiem, cilvēkiem. Mums pietiek ar šo staigāšanu, ar šo slīdēšanu ap lietām. Mēs to saucam par izziņu. Un šeit, pēc manām domām, slēpjas lieli draudi. Īstā lietu daba nav to pirmajā parādībā. Es zinu, ka domāšana var labot informāciju, ko mēs saņemam caur acīm, bet tam ir nepieciešams šo domāšanu arī nodarbināt, kam ikdienas vajadzību virpulis ne vienmēr atstāj laiku.

Redze atdod priekšroku ārējai šķietamībai; tā ir redzes dabiska īpašība. Tai ir tendence uzskatīt sekas par cēloņiem. Īpatnēja izturēšanās pret gaismu ir tā, ka acis tic, ka redz Sauli, lai arī īstenībā uztver tikai apgaismotus priekšmetus.

Tādēļ draudi slēpjas pašā redzes dabā: tās pārsteidzībā, tās lietderīgumā. Tas it īpaši izpaužas tad, kad mēs to lietojam, lai iepazītu citus cilvēkus. Atliek iedomāties visus tos postošos maldus, ko mūsu spriedumos izraisa cilvēka, ar ko mēs satiekamies, apģērbs, frizūra un smaids. No šī apģērba, no šī smaids ir atkarīga lielākā daļa mūsu mīlēšanas vai naida, kā arī lielākā daļa mūsu viedokļu.

Mums tuvojas kāds cilvēks. Ko viņš nozīmē mūsu acīm? Pirmām kārtām viņš atstāj kādu fizisku iespaidu, tas nozīmē, ka nepastāv nekādu, pat ne paviršu attiecību starp viņu un mums, bet gan vienīgi starp sabiedrību un viņu, jo ir acīmredzami, ka gan apģērbs, gan smaids, gan mimika, pat žesti ir kopīgs sabiedriska īpašums.

Es domāju par šo bezgalīgo spēli, par šo nebrīvrātīgo spēli, kurai mēs nododamies, lai piesaistītu sev uzmanību; par šo mākslu piemānīt cita acis, kas aizpilda tik daudz minūtes mūsu dzīvē. Tās ir acis, ko mēs piemānām. Mēs strādājam priekš tām. Mēs labi zinām, ka tās tikai ātri pārslīdēs mums pāri un nepētīs pārāk ilgi.

Protams, ir arī tādas acis, kas gan pārbauda, gan redz. Tās ir mātes vai norūpējušās dzīves biedres acis, laba ārsta, vieda cilvēka, mākslinieka un – kādēļ nē – humorista acis. Bet kādēļ mirklī, kad acis redz, tās it kā pa pusei pieveras un vērsas uz iekšu?

Šim procesam ir daudzi nosaukumi: pārdomāt, koncentrēties, apcerēt. Ja padomā par to precīzi, tad tas vienmēr ir aizstāvēšanās reflekss iepretī redzei. Pēc tam, kad mēs caur acīm esam saņēmuši tēlus, runa ir par to, lai šos tēlus arī paturētu, tos sevī pamatotu bez jebkāda vizuālā balsta, īsāk, lai piešķirtu tiem pavisam jaunu eksistences formu: iekšēju eksistenci. Bez šīs vismaz uz kādu brīdi atteikšanās no tā, ko mums ziņo acis, manuprāt, nevar būt nekādas patiesas izziņas.

Šim vienkāršajam faktam būtu jārosina mūs būt uzmanīgiem iepretī vienai ilūzijai, kurai var būt smagas sekas, proti, iepretī formu visvarenības ilūzijai.

Cilvēki visu ko kolekcionē. Viņi sapņo par to, lai bezgalīgi pavairotu faktus un pieredzi. Ja viņi grib iepazīt augu pasauli, viņi aplūko visus augus vienu pēc otra. Viņi izmeklē visas daļas, konstatē atšķirības un līdzības, viņi šķiro, viņi klasificē. Formas uzskaitīt un sakārtot ir kļuvis par vissvarīgāko inteliģences aktu. Kas der attiecībā uz sakārtotu pētniecību, tas der arī attiecībā uz mūsu ikdienas dzīvi. Lielākajai daļai cilvēku ceļot nozīmē visu redzēt, visas ainavas vienu pēc otras, katras ainavas īpatnības, visas kādas mājas telpas. Tas, kurš nav redzējis visas telpas, nav redzējis māju. Tas, kurš nav redzējis visus advokātus, visus strādniekus, nav redzējis cilvēku, ko sauc par advokātu vai strādnieku. Tas ir visu enciklopēdiju, visu vārdnīcu un gandrīz visu mācību grāmatu pamatprincips. Šādā veidā tiek veidota vēsture, gan cilvēka, gan dabas. Un tad cilvēki brīnās par tās nabadzību un nepietiekamību.

Es domāju, ka redze ir atbildīga par valdošo pārlicību, ka mēs varam pilnībā atklāt un iepazīt pasauli pārejot no vienas formas pie citas, no vienas parādības pie citas. Mēs aizmirstam, ka pati kustība, kas ved mūsu acis no viena priekšmeta pie otra, nevar norisināties mūsu acīs, ka tā noteikti iet pa priekšu un vada acis.

Šodien šie vērojumi iegūst pavisam jaunu nozīmi, jo mūsu pasaule – plakātu, gaismas reklāmas, kino un televīzijas pasaule – pilnībā paļaujas uz acīm. Kāds ir pilnīgi pareizi teicis, ka mēs pašlaik dzīvojam bilžu laikmetā. Vai jau netiek runāts par to, lai reducētu domas uz bildēm, uz tēliem? Vai jau netiek meklēti

ceļi, lai nostādītu visu mācību procesu pilnīgi uz vizuālo uztveri? Tas, ka nāk viens aklais un aicina redzošos būt uzmanīgiem attiecībā uz viņu pašu acīm, kā es to daru, var likties nepiedienīgi un pat dīvaini. Taču tas nav redzes process, par ko es šeit runāju.

Es vainoju tikai noteiktu elku pielūgšanu, proti, šo pārliecību, kas piemīt redzošiem, ka redze ir galvenā un pietiekama gara nodarbošanās.

Protams, nevar uzvelt vainu acīm. Tieši pretēji, tās ir tik labas, ka cilvēkam tās būtu tikai vēl jāuzlabo.

Par ko būtu vienkārši jāgūst skaidrība, ir fakts, ka redzēšana pastāv ne vien no acu darbības. Redze, spēja redzēt pastāv pirms instrumenta, kas ir mūsu acis. Tik ilgi, kamēr cilvēki to aizmirst, viņi arvien no jauna stāvēs ilūziju priekšā un piedzīvos neveiksmes. Viņi būs nepacietīgi. Viņi gribēs redzēt, arvien vairāk un vairāk, un viņi vairs nezinās, kas ir tas, kurš stāv pretī šādi iespaidu pārpilnībai un to redz.

Tātad, to visu zina aklais. Viņš to zina nevis pateicoties īpašām savas inteliģences dotībām vai kādam paša nopelnam; viņš to zina dabiskā kārtā: acu priekšrocības aplaupīts, viņš vienlaicīgi novērtē savu zaudējumu un savu guvumu.

Pirmām kārtām viņš turpina dzīvot un ar nesatricināmu spēku piedzīvot šo brīnišķīgo savstarpējo apmaiņu, kas notiek starp iekšējo un ārējo pasauli.

Šo iespēju iet dzīvē tālāk Dievs mums sagādā vienmēr. Kad mēs kaut kur uztveram kādu sienu, kādu nelaimi, tad tas nav Dievs, kas uzslīen mums ceļā šo sienu, bet gan mūsu gars. Viņš ir izgājis ārā no pastāvīgi ilgstošās radības. Universālās spēku plūsmas vietā viņš noteiktā mērā ir atdevis priekšroku paša spēku plūsmai un tieši šeit apstājies.

Īstenībā nav nekādas sienas, un nekāda zaudējuma. Viss tiek aizvietots un turpinās tālāk. Tā tas ir arī ar gaismu aklajiem.

Es arvien apbrīnoju visnopietnākos cilvēkus, ārstus, rakstniekus, psihologus, kuri runā par šo šausmīgo „nakti”, kurā mūs ieģrūž aklums. „Nakts” ir vārds, ko ikviens pielieto, un es varu tikai protestēt pret to, jo šis vārds izraisa visai dīvainu spriedumu.

Aizspriedums vai, vienkārši sakot, paviršs viedoklis, jo kā cilvēks, it sevišķi ārsts vai psihologs nenojauš vismaz pamatā visu uztveres veidu relatīvo raksturu?

Fakti ir pavisam citādi, nekā cilvēki parasti iedomājas. Pārstāt redzēt ar acīm nebūt nenozīmē ieiet kādā pasaulē, kurā gaisma pārstāj pastāvēt.

Tai pašā mirklī, kad es zaudēju savu acu gaismu, es atkal atradu savā iekšienē gaismu neskartu. Man nebija jāatceras, kas gaisma bija manām acīm, man nebija jāuztur atmiņas par to: tā bija klāt manā garā un manā ķermenī. Tā tur bija visā savā veselumā. Gaisma bija klāt pavadīta ar visām redzamām formām, krāsām un līnijām, apveltīta ar to pašu spēku, kas tai piemīt acu pasaulē, proti, ar spēju palielināties, samazināties un pārvietoties.

Es atkārtāju: pieredze, ko es guvu, nebija atmiņas pieredze. Gaisma, ko es turpināju redzēt bez savām acīm, bija tā pati, kā pirms tam. Bet mana atrašanās vieta iepretī gaismai ir mainījusies: es biju nonācis tuvāk tās avotam.

Viss norisinājās tā, it kā gaisma vairs nebūtu ārpusaules priekšmets, ne vairs šis svešādaļa apgaismojums, ne vairs šis dabas fenomens, kas var atgadīties vai nē un pār ko mums ir tik maz varas, bet gan, it kā šī gaisma turpmāk apņemtu ārpusauli un mani ar vienu vienīgu kustību, ar vienu vienīgu tvērienu.

Manas acu gaismas aplaupīts es nevarēju teikt, ka gaisma, ko es redzēju, nāca no ārpuses. Bet tikpat maz es varēju pateikt, ka tā nāca no manas iekšienes.

Un patiesi: „iekšpuse” un „ārpuse” ir kļuvuši nepietiekami jēdzieni. Kad es vēlāk, savu studiju laikā dzirdēju kādu runājam par atšķirību starp objektīviem un subjektīviem faktiem, es nejutos apmierināts; es pārāk skaidri redzēju, ka šī atšķirība sakņojās nepareizā uzskatā par uztveri.

Nu mēs esam tālu prom no „nakts”, par kuru parasti tiek runāts. Tas, kas ir akla cilvēka galvā, ir tieši gaisma. Vai mums jāsaka: viņa galvā? Vai viņa sirdī? Vai varbūt pat viņa acīs? Kam tas vajadzīgs? Kādu lomu tas spēlē, ja gaisma nav ne kaut kas iekšējs, ne ārējs, tā aptver visu esamību, un noslauka šķirtnes, ko mēs saceļam aiz ieraduma? Gaisma ir klāt! Tas ir vienīgais drošais fakts.

Es pats iedomājos iebildumu, ko man varētu izvirzīt: Vai Jūsu pieredze nav māni? Kādreiz Jūs esat redzējis, pazināt formas un krāsas. Jūs varējāt tās nosaukt. Bet kā ir ar to, kas ir piedzimis akls?

Es pieļauju, ka šis iebildums ir svarīgs. Tas būtu vēl svarīgāks, ja mums nebūtu to cilvēku liecību, kuri ir piedzimuši akli un tika izārstēti. Viņi visi apgalvo, tas ir droši, ka gaisma, kas atklājās viņu acīm, viņiem bija pārsteigums, jaunatklājums. Bet tai pat laikā viņi apliecina, ka, pirms viņi varēja redzēt ar savām acīm, viņi nesa sevī kaut ko atbilstošu šai gaismai, kādu tās ekvivalentu.

Un tā viss ir gaišs šajā aklumā, un šis atklātais gaišums nes sevī turklāt vēl lielisku mācību. Kopš bērnības mani iespaidoja kāds apbrīnojami skaidrs fenomens, proti, ka šī gaisma, ko es redzēju, mainījās katru reizi atkarībā no mana iekšējā stāvokļa. Pirmkārt, lai arī samērā reti, no mana fiziskā stāvokļa, kā, piemēram, nogurums, miers, sasprindzinājums, atslābums. Patiesās izmaiņas bija atkarīgas no mana dvēseles stāvokļa.

Kad es biju bēdīgs, kad man bija bail, visas ēnas bija tumšas un visas formas neskaidras. Savukārt, kad es biju priecīgs un uzmanīgs, visas ainas izgaismojās. Dusmas, sirdsapziņas šaubas iegremdēja visu tumsā. Kāds augstsirdīgs nodoms, drosmīgs lēmums sūtīja gaišu gaismas staru. Pakāpeniski es iemācījos saprast, ka mīlēt nozīmē redzēt un ienīst nozīmē aklumu, nakti.

Tādējādi es uzzināju, ka morāle (nevis sociālā morāle, bet garīgā) nav visvienkārši abstraktu noteikumu summa, bet gan jēgpilna kārtība, sakārtoto faktu organizācija, kurā saimniece ir gaisma.

To pašu es piedzīvoju attiecībā uz telpu. Kad es kļuva akls, es piedzīvoju, ka pastāv kāda iekšēja telpa. Un šī telpa mainīja savu izplatījumu atkal atbilstoši manam dvēseles stāvoklim. Skumjas, naidis vai bailes ne tikai aptumšoja manu visumu, tās to arī samazināja. Lietu skaits, ko es varēju aptvert ar vienu skatienu, saruka. Es visur atsitos pret kaut ko vispatiesākajā šī vārda nozīmē. Manā iekšienē būtnes un lietas kļuva par šķēršļiem. Ārēji es nevarēju neuzskriet virsū durvīm un mēbelēm. Es tiku ļoti pamatīgi un ļoti ātri sodīts.

Turpretī drosme, uzmanība un prieks tūlīt izraisīja telpas paplašināšanos un izgaismošanos. Drīz vien manī viss bija lielā daudzumā: priekšmeti, tēli, radījumi. Manā priekšā pletās lieliska ainava. Un es zināju, ka šī ainava var bezgalīgi paplašināties; lai to panāktu, manam priekam bija tikai jākļūst vēl lielākam.

Tai pat laikā mans ķermenis kļuva veiklāks, es labi orientējos un droši kustējos.

Īsāk, pastāvēja divas iespējas: vai nu noraidīt pasauli, un tas nozīmēja tumsu, atsitienus, vai to pieņemt, un tas nozīmēja gaismu un spēku.

Es domāju, ka šie mani izklāstījumi nav nekas īpaši jauns, varbūt vienīgi līdz šim tika aplūkoti tikai eksperimentālā, konkrētā un jutekliskā attēloto faktu pusē. Atklājums, pie kā var novest aklums, noteikti ir pozitīvas iekšējās dzīves pastāvēšana. No daudzām tikšanās reizēm ar akliem cilvēkiem un no daudziem jautājumiem, ko es viņiem uzdevu, es guvu atziņu, ka ar citiem ir noticis kaut kas līdzīgs, un tomēr lielākā daļa no viņiem par to klusē.

Lai izpaustu kaut ko tādu, neapšaubāmi ir nepieciešams zināms tehnisks instruments. Ir jāpārvalda zināma valoda, proti, psiholoģijas valoda un ir jābūt zināmai pieredzei analītiskajā domāšanā. Bet tas nav tas svarīgākais, un daudziem aklajiem ir šīs iespējas.

Mēs visi zinām, cik ļoti mūsu pieredze, it sevišķi mūsu iekšējā pieredze ir atkarīga no valodas. Bet valoda ir pirmām kārtām kolektīvs instruments. Pat būtu jāsaka, ka valoda ir vairākuma instruments.

Vārdi, ko lieto aklie, ir redzošo vārdi. Viņi tos visus ir aizņēmušies, un redzošie slikti panes to, ka aklie pozitīvi tos izmanto. Šai ziņā viņu pusē valda intolerance.

Aklais ir invalīds; viņam ir traucējums, tas nozīmē, ka viņš ir izslēgts no sabiedrības un netiek ņemts par pilnu. Viņam tiek izrādīta līdzjūtība, pat piedāvāta palīdzība. Taču gandrīz visos šādos gadījumos cilvēki daudz labprātāk dzird, kā viņš sūdzas, kā viņš dumpojas un nožēlo savu citādību, nekā ja viņš droši apraksta pasauli, ko nes sevī. Aklie dažreiz visai sāpīgi izjūt šīs šaubas un neticību, ko cilvēki izrāda pret viņu personīgo pieredzi.

Tādēļ aklie vai nu atkāpjas no pasaules un dzīvo dzīvi pilnu ar daudziem īpatnējiem ieradumiem un tādējādi rok vēl dziļāk grāvi starp sevi un citu cilvēku pasauli. Vai arī visi viņu centieni ir vērsti uz to, lai aizmirstu savu aklumu. Reti, gaužām reti viņi uzstājas patiesi kā aklie ar vēlmi izpildīt savu, aklo cilvēku, funkciju.

Jā gan, es ticu, ka aklumam ir sava īpaša funkcija. Tā uzdevums ir atgādināt, ka vienas maņas, proti, redzes despotisms ir netaisnība un aicināt piesardzīgi apieties ar pašreiz prevalējošo uztveres formu. Un vēl daudz vairāk: tā uzdevums ir ne tikai atsaukt atmiņā visu zināšanu iekšējo avotu, bet arī atgādināt brīnišķīgo dāvanu, kas ļauj mums aizstāt vienas uztveres formas ar citām, vienus uztvertos tēlus ar citiem.

Aklie var nepastarpināti zināt par redzes akta prioritāti salīdzinājumā ar redzi parastajā ziņā, ar ārējo redzi. Es uzskatu, ka ir svarīgi, lai viņi to neslēptu. Un es uzskatu par vēl svarīgāku, lai aklie un redzošie izrādītu gatavību salīdzināt to, ko viņi redz.

Viņiem būtu jāsatiekas, pirms izteikt kaut kādu vērtējošu spriedumu un pirms noteikt iekšējās un ārējās redzes svarīguma pakāpi; viņiem būtu jāsalīdzina sava pieredze un gan vieniem, gan otriem jāpaceļ apziņā savas pieredzes bagātība. Un gan vieniem, gan otriem būtu savstarpēji jāakceptē citu iespēju robežas. Es esmu pārliecināts, ka līdz ar to var tikt paveikts vērtīgs darbs. Es esmu pārliecināts, ka pēc šādas domu apmaiņas mūsu uztveres iespēju robežas, kas cilvēkiem būtu obligāti jāzina, parādīsies pavisam jaunā gaismā.

Lai pilnīgi saprastu šo salīdzinājumu starp pasauli, ko rāda acis, un pasauli bez acīm, tas ir jāveic no divām pusēm. Būtu labi, ja kādu dienu būtu iespējams vaļsirdīgs dialogs par šo tēmu!

Šobrīd, es domāju, var jau nosaukt dažas aklo cilvēku dotības. Parasti tiek runāts, ka redzes zaudējuma rezultātā tūlīt sāk intensīvāk attīstīties citas maņas. Iestājas kompensācija. Tā ir taisnība. Ir taisnība, ka aklie labāk dzird nekā redzošie. Skaņas ļauj viņiem uztvert attālumus un pat veidolus.

Koka ēna uz ielas ir ne tikai vizuāls fenomens. To var dzirdēt. Ozolam, papelei un riekstkokam ir katram savs specifisks pamattonis. Platānas ēnā var ieiet kā istabā. Tajā var iepazīt zināmu telpas kārtību, spriedzes zonas un tādas, kas ļauj brīvi iet sev cauri. Tas pats attiecas uz mūri vai veselu ainavu.

Visām gaismas atšķirībām atbilst skaņu atšķirības. Tas, ko es, atbalstījies uz sava loga, zem pelēkām, apmākušamies debesīm dzirdu, ir kūtrs, gauss. Visas skaņas kļūst vājas. Tās sabīdās mazās nesaistītās grupās. Tās riņķo vienā vienīgā telpas kārtā. Savukārt tam, ko es dzirdu spīdot Saulei, piemīt daudz lielāka svārstību intensitāte. Sāk parādīties īsti skanoši priekšmeti. Skaņas kļūst, kur vien vēlas, satiekas atbilstoši savai radniecībai un, apvienojoties, veido formas.

Aklais dzird labāk, un tas ir labi, jo viņš dzird to, ko neredz. Aklais jūt labāk, viņam ir labāk attīstīta garša un tauste. Viņam ir jāzina, kas par rezervēm slēpjas viņa maņās. Bet, man šķiet, ka vispirms viņam jānorāda uz priekšnosacījumiem, kas ved pie šāda maņu paplašinājuma.

Nosacījums nav vienkārši pārstāt redzēt. Tas nenozīmē arī piešķirt atlikušajām maņām jaunu struktūru. Priekšnosacījums ir daudz vienkāršāks. Ir jābūt uzmanīgam. Patiesi uzmanīgs cilvēks varētu izziņāt visu. Izziņai viņam vairs nebūtu nepieciešami ar maņām saistīti priekšnosacījumi. Viņam nebūtu nedz gaismas,

nedz skaņas, nedz katrai lietai savas īpašas formas, bet gan ikviens objekts parādītos viņam visās savās iespējamās kvalitātēs, t.i., tas pilnīgi un absolūti ienāktu viņa iekšējā pasaulē.

Maņas turpinātu pastāvēt – arī tādēļ, ka to dabisko starpnieku loma ir noteikta pašā radības kārtībā, taču tās vairs nedarbotos katra par sevi, atšķirti no citām, kas parasti tiek aplami pieņemti.

Un tieši no šīs totālās uzmanības redzošie tiek pastāvīgi novirzīti. Arī aklie, bet tomēr jau mazāk. Viņiem pastāv praktiska nepieciešamība kļūt uzmanīgiem, un tieši tā arī ir pirmā no viņu dotībām.

Dzirde, oža, tauste! Patiesi, es neuzdrošinos runāt par atšķirībām starp šīm maņām, jo baidos, ka tās būtu patvaļīgas.

Vai aklais patiešām zina, ko viņš uztver, kad, ejot pa trotuāru, pēkšņi konstatē kādas mājas mūri, kurā atpazīst caurumu, vai, kad viņš apstājas dažus centimetrus no šķēršļa, nemaz tam nepieskāries? Vai viņš var pateikt, ko viņš šajos gadījumos piedzīvo? Es domāju nē. Ja viņam pajautās, viņš teiks, ka ir kaut ko sadzirdējis. Neliela rezonanse, gaisa kustība, it kā priekšmets lēni nāktu viņam pretī. Taču tā būtu tikai piekāpšanās vispārīgi lietotās valodas priekšā.

Viņš neko nav dzirdējis. Viņš ir pieskāries. Varbūt tā ir tā pati sajūta. Ja viņš konstatē caurumu mūrī, tad tas nozīmē, ka no cementa vai akmeņiem atbrīvotā vieta jau ir pārņēmusi visu viņa ķermeni. Tas nozīmē, ka viņš ar visu sava ķermeņa virsmu jau ir piedzīvojis tā formu un pretestību. Tas pat nozīmē, ka viņš jau ir izgājis šim atvērumsam cauri.

Visas mūsu maņas, tā es domāju, apvienojas vienā. Tie ir vienas vienīgas uztveres cits citam sekojošie procesi; un uztvere vienmēr ir kāda pieskāriena uztvere. Tieši tādēļ dzirde var aizstāt redzi un redze tausti. Tādēļ nekāds zaudējums nav neaizvietojams.

Es nonāku pie jautājuma, vai tas, ko mēs saucam par uzmanību, nav psiholoģiska šī fundamentālā kontakta forma, un, proti, vienlaicīgi gan jūtu noteiktā, gan intelektuālā; vai uzmanība nav sava veida pieskaršanās.

Viens aklais atrodas istabā; kāds vīrs ienāk iekšā, apsēžas un neko nerunā. Vai aklais var viņu atpazīt? Veselais cilvēka saprāts saka: nē. Bet es neesmu drošs, ka šim veselajam saprātam ir taisnība. Jo aklais var sasprindzināt savu uzmanību. Viņš var tā atvērties, ka šis nekustīgais cilvēks viņam tuvojas. Viņš var soli pa solim, klusi un bez jebkādas kustības novākt no ceļa visus šķēršļus, kas šķir viņu no cita un kas ir mūsos iekšā, un viņš sāk uzņemt sevi šī cilvēka parādību.

Es zinu, ka šeit runa ir par robežpiederzi. Es zinu, ka šī pieredze gandrīz nekad netiek apzināta. Bet es domāju, ka ikviens aklais to pazīst, vai viņš to apzinās vai nē.

Ko cilvēki par to teiks? Aklais esot attīstījis kādu augstāku spēju. Ar gara palīdzību viņš esot pārsniedzis normālās uztveres noteikumus! Es gan domāju, ka mums vienkārši jāsaka: viņš ir pieskāries.

Es esmu izvēlējis aklo kā piemēru. Es varētu tikpat labi runāt par kādu redzošo. Jo es atkārtāju: īpašais akluma labums pastāv nevis tajā, lai radītu atšķirīgas pieredzes iespēju, bet gan tajā, lai, izejot no nepieciešamības, novestu mūs pie īpašas pieredzes.

Šo fundamentālo pieskaršanos daži ir nosaukuši par „šķēršļu maņu”. Viņi pat ir mēģinājuši ierādīt tai noteiktu vietu ķermenī. Vieni, sekojot ezotēriskas psiholoģijas tradīcijai, ievietojuši to pieres reģionā, t.s. „Šivas acī”. Citi, izvirzot pilnīgi racionālu hipotēzi, runājuši par zināmu saskaņu, par sajaukumu no elementārām vizuāla rakstura sajūtām, kuru atrašanās vieta esot galvenokārt noteiktās mūsu ādas vietās. Šī ir slavenā Žila Romēna (*Jules Romain*) tēze, kuru viņš ir izklāstījis savā apcerējumā par „Paraoptisko redzi” vai par „redzi, kas norisinās ārpus tiklenes”.

Es no savas puses gribētu aprobežoties ar tiešiem novērojumiem.

Tas, ko viens aklais sajūt kāda priekšmeta klātbūtnē, ir zināms spiediens. Kad viņš stāv kāda mūra priekšā, ko viņš vēl nekad nav skāris, un arī tagad vēl nav tam pieskāries, tad viņš tomēr jūt kādu fizisku

klātesamību: mūris taisni uzguļas viņam virsū. No šī mūra nāk vēsma, un apzināta uztvere notiek mirklī, kad šī priekšmeta vēsma satiekas ar kādu citu vēsmu, kuras izcelsme ir mūsos.

Tātad uztvert būtu ieiēt spiediena līdzsvarā, kādā spēku laukā. Tikko pievērš uzmanību šim fenomenam, tā pasaule atdzīvojas pārsteidzošā daudzveidībā. Neviens priekšmets, neviena būtne vairs nevar palikt neitrāla. Pasaules vienība kļūst par fizisku notikumu.

Spiediens pieņem visas formas: absorbciju, pārnešanu, kopdarbību. Viss veido pavisam intīmas, aktīvas attiecības ar mums: logs, iela, istabas sienas, mēbeles, pavisam viegla gaisa kustība, dzīvas būtnes. Visbeidzot pat pašas domas iegūst svaru un virzienu.

Šī ir aklā pieredze, bet arī – par to es esmu pārliecināts – vispārēja pieredze. Redzošie arī piedzīvo šo spiediena iedarbību, bet viņi to neapzinās. Tā izgaismo – tā man šķiet – daudzus neskaidrus, un tomēr svarīgus stāvokļus: simpātiju, antipātiju, nepatiku vai labvēlību, vēlmi palikt vai bēgt, pretestību vai padošanos.

Cilvēki labprāt grib psiholoģiski izskaidrot šos stāvokļus. Es uzskatu tos par daudz vienkāršākiem.

Es esmu teicis: spiediens. Es esmu teicis: vēsma. Varētu izteikties arī citādi un runāt par kādu „svārstību lauku”. Šīs pamata svārstības, kas veido lietas un atklāj būtnes, ir tas, pie kā aklums noved vistuvāk.

Man nešķiet vēlami turpināt analīzi šai virzienā, jo mēs esam nokļuvuši personīgās pieredzes jomā. Ja grib darīt šo pieredzi zināmu citiem, tad neatliek nekā cits kā skaidrot, skaidrot un atkal skaidrot un, proti, visos sīkumos.

Es gribēju pievērst uzmanību mūsu uztveres psiholoģijas īpatnēji vienusīgajam raksturam. Aizspriedums, kas piešķir redzei tās patvaļīgo varu, ir novērsis lielāko daļu garu no tā, kas īsti padara iespējamu gan redzi, gan visu citu maņu uztveri un, vēl vispārīgāk, mūsu attiecības ar pasauli.

Visu šo iemeslu dēļ aklajam ir visas tiesības teikt: Aklums ir manu redzi izmainījis, taču tas to nav izdzēsis.

Un tagad es vēlos, lai lasītājs vieglāk uztvertu manu paradoksu, manu ticības apliecinājumu, ko es esmu ievietojis sākumā: Aklums ir mana lielākā laime! Aklums sagādā mums lielu laimi; tas dod mums īstu iespēju gan ar nekārtību, ko tas izraisa, gan ar kārtību, ko tas rada. Nekārtība ir knipis, ko tas mums uzsit, viegla pārbīde, ko tas paveic: tas piespiež mūs ieraudzīt pasauli no cita redzespunkta. Nepieciešama nekārtība! Jo galvenais mūsu nelaiemes un maldu cēlonis ir mūsu redzespunktu nekustīgums. Kas attiecas uz kārtību, tad tā ir nepārtraukti valdošās radīšanas atklājums. Mēs nemitīgi sūdzamies par savas dzīves apstākļiem. Mēs tos saucam par atgadījumiem, negadījumiem, slimībām, pienākumiem, fiziskām kaitēm. Mēs labprāt uzspiestu dzīvei pašu noteikumus: šī ir mūsu īstā vājība. Mēs aizmirstam, ka Dievs nekad nerada mums jaunus apstākļus, tai pašā laikā neapbruņojot mūs tā, lai mēs varētu tikt ar šiem apstākļiem galā. Es esmu pateicīgs aklumam, ka tas man neļāva to aizmirst.

Es labprāt gribētu, lai šī mana nostāja tiktu saprasta kā „optimistiska”, lai arī optimisms šodien netiek diez cik augstu vērtēts. Es to labprāt gribētu, jo es nevaru piekrist kādas pieredzes nonievāšanai tikai tādēļ, ka tā ir laimīga.

Aklie redz savā veidā, bet viņi tomēr redz. Viņiem tas nav vis mierinājums; tas ir fakts, kas nes sev līdzi tikpat daudz riska un pienākumu, kā redze tiem, kuru rīcībā ir viņu acu gaisma.